

Revirkartering av fåglar på strandängarna inom Marsängs Natura 2000 område

Jan Gustafsson

**Omslagsfoto fjällvråk.
Foto Thomas Larsson**

Sammanfattning

Med 2010 års inventeringsresultat så bekräftas att området hyser stora naturvärden och med all rätt skall ingå i Natura 2000 områden i Sörmlands län. Området skall ses som komplement till andra naturreservat eller Natura 2000 områden inom nära avstånd till Nyköpings och Oxelösunds kommun. Området hyser fina förutsättningar för en del arter som inte har bra livsmiljö inom andra skyddade områden, exempelvis är de obetade ängarna i området de bästa för födosökande rovfåglar och ugglor som vi har i trakten.

Resultatet av revirkarteringen visar på några nya arter inom området jämfört med 1995 års revirkartering. Samt att någon art försvunnit. Karaktärsarterna buskskvätta, ängspiplärka och gulärta har likvärdiga revirantal, medans sånglärkan och hämplingen minskat rejält. De nya har varit bland mindre- och större strandpipare, vilka har skapat sig revir vid Granömaden.

Antalet observerade arter är nu genom åren 227, därutöver ytterligare 11 raser, ospontana eller hybrider.

*Svarthakad buskskvätta, en hona. En av de sällsynta arterna som noterats inom området.
Foto Thomas Larsson*

Inledning

Marsängs Natura 2000 område har fågelrevirkarterats under år 2010 på de strandängar som ingår, betade och obetade.

Området har besökts under maj och juni med tre besök per månad.

Rapportering har ägt rum inom ett syfte i Artportalen Svalan (Marsäng, Länsstyrelsen Södermanland).

Uppdraget har utförts av Jan Gustafsson på uppdrag av naturvårdsenheten på länsstyrelsen inom ett sk arbetspraktik.

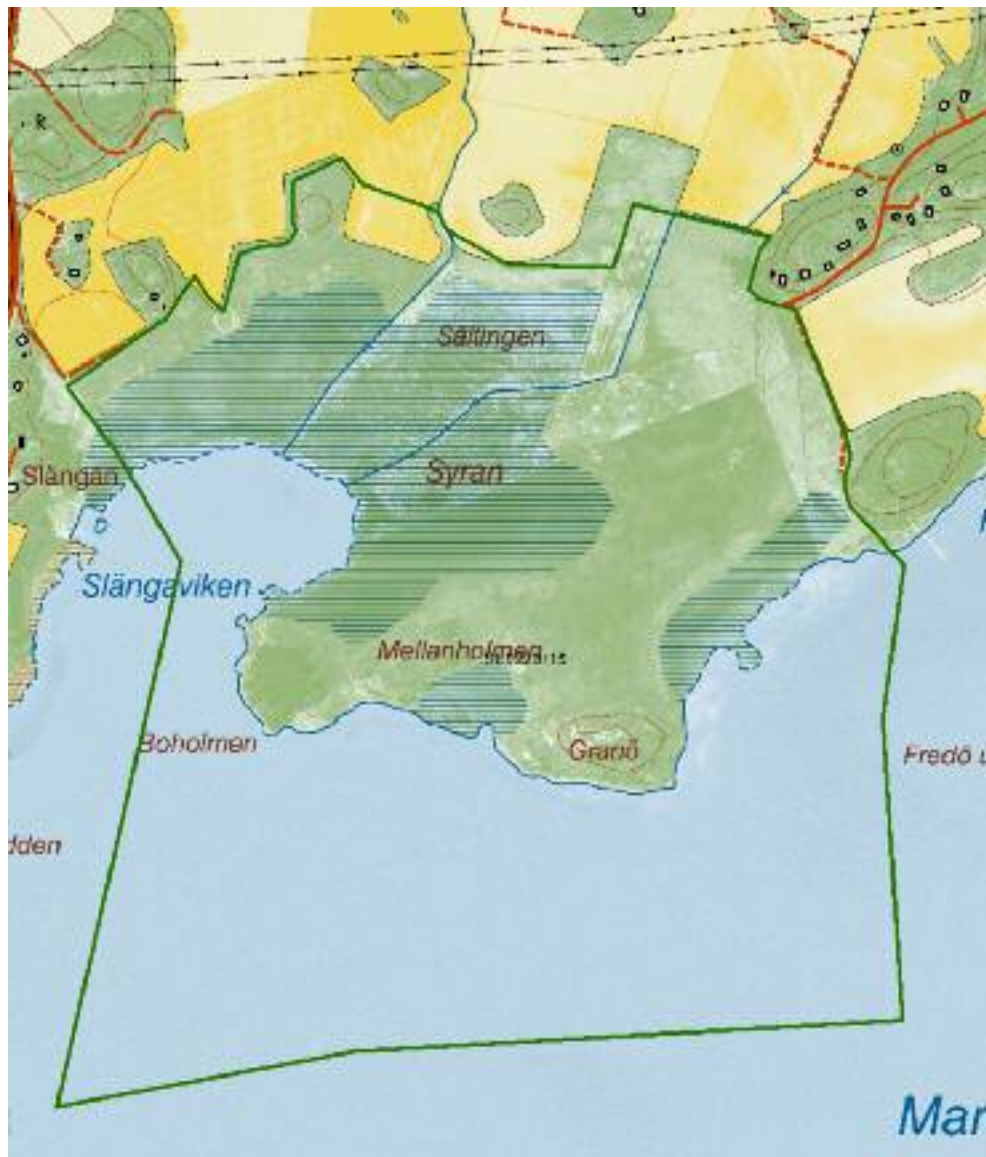
Studier har även gjorts av området för synpunkter på åtgärder inom skötsel av området.

Pekka Palsa, en av de många fågelskådare som besökte lokalen Marsäng redan på 1960-talet och som har mycket att berätta om hur det var förr.

Foto Jan Gustafsson

Översiktskarta

Områden inom Marsäng Natura 2000 som inventerats och inventeringsmetodik

I området har alla strandängar inventerats med revirkarteringsmetoden. Rapportering har även ägt rum inom ett syfte i Artportalen Svalan (Marsäng, Länsstyrelsen Södermanland).

Under maj och juni har alla strandängar besökts vid tre tillfällen i respektive månad och fågelrevirens position har markerats på karta.

*Kattfot, finns på några platser inom området.
Foto Jan Gustafsson*

Marsäng

Beskrivning

Marsäng är en välbesökt strandängslokal, och tillhör en av de förnämsta fågellokalerna i Nyköpings kommun. Lokalen är belägen ca 1 mil SSV Nyköpings tätort. Marsängsområdet är en varierad lokal med betade och obetade strandängar, några vassvikar och grunda havsvikar. I ytterkanten finns det brukad åkermark. Inom området finns det också några små skogsöar, och en del bergshöjder. Området ligger så nära havsvatten så att vid högvatten översvämmas delar av området.

Lokalen är mest känd för sitt fina höststräck av rovfågel, dagflyttande tättingar och duvor.

Området är tämligen lättillgängligt, om man är van att vandra, då parkeringsmöjligheterna är starkt begränsade. Flera vägar som går fram till området är ej öppna för allmänheten, utan man får parkera på lämpliga platser innan dessa vägar.

Flera bra utsiktspunkter beroende på väder och vind samt när på dagen man besöker lokalen finns inom begränsad yta. Den i särklass bästa utposten är det sk Marsängsberget (Granö).

Vinter (dec-feb)

Som sig bör på våra breddgrader är Marsäng en tämligen fågelfattig lokal under vintern. Under barmarksvintrar och då det är isfritt i vikarna kan det finnas en del roligare arter. I vattnet kan man då hitta salskrakar, bergänder, brunänder mm. På ängarna och i vassområdena ses siskor och vinterhämping, och skäggmes hörs i vassarna. Oavsett hur vintern ser ut så brukar det de flesta vintrar finnas någon varfågel. Av rovfåglarna ser man ormvråk, fjällvråk och havsörn regelbundet, men kanske inte dagligen. Är våren tidig så kan det dyka upp sånglärka, duvor och gäss redan i februari.

Vår (mars-maj)

Under våren sträcker det förbi allehanda fåglar. Under den första delen kommer givetvis de första ormvråkarna, samt duvor och gäss. Många av dessa arter stannar upp och rastar ett tag på ängarna om dessa är något så när snöfria. När sedan de första vårflyttarna har kommit så kommer nästa våg av arter, och då kan man vissa dagar se betydande mängder av ängspiplärkor och sädesärlor. Under våren byter arterna plats som rastare alltefter som deras sträcktid är. Nu kommer också de häckande arterna som finns inom området. I vassvikarna häckar skäggdopping, sothöna med flera arter.

På ängarna finns det ängspiplärka, sånglärka, gulärta, rödbena och enkelbeckasin. Till vassarna kommer de arter som hör till detta område, typ rörsångare, sävsparv mm. I de små skogspartierna finns de skogslevande arterna, såsom mesar, sångare och spettar.

Sommar (juni-juli)

Under sommaren dominerar de häckande arterna. Det som händer nu är att gässen som betar i området ökar i antal, framförallt grågås och vitkindad gås.

Höst (aug-nov)

Områdets höjdpunkt infaller under sensommaren och hösten. Redan i augusti kan man få se imponerande sträck av diverse arter. Trädpiplärka, gulärta och bivrak är några av de arter som man kan räkna in under sträckdagar. Nu rastar även nattsträckande tättingar i området. Bra dagar kan det finns stora mängder av rörsångare, sävsångare och andra sångarter som rastar i och omkring vassarna.

I september ökar antalet arter som sträcker förbi och även rastar på ängarna. I slutet av månaden kan det vara enorma sträck av rovfåglar, svalor, finkar, duvor och grönsiskor. I oktober fortsätter sträcket, för att i slutet av månaden mattas av. I oktober har även sidensvansar, domherrar och gråsiskor sin stora sträcktid. I november är det de sista individerna av flertalet av de senare sträckande arterna som man kan se. Det är alltid spännande att göra ett novemberbesök på lokalen.

Riktigt udda arter som setts i området

Givetvis så hittas/ses det en hel del rariteter i ett område med de kvaliteter som Marsäng har, här kommer några av dessa: Natthäger, ägretthäger, ormörn, större skrikörn, stäpphök, tuvsnäppa, citronärta, svarthakad buskskvätta och svartpannad törnskata.

*Stäpphök, 1K hane.
Foto Thomas Larsson*

Områdespresentation

Området består av flera olika naturtyper, men huvudsakligen av strandängar och vass, några mindre skogspartier finns också.

Lokalerna inom området är (några anses tillhöra området men ingår ej i Natura 2000 delen, se karta för placering.

Marsäng, Mosstorp, Marsängsparkeringen, Granö (berget), Mellanholmen, Boholmen, 5:an, Syran, Slängamaden N Slängaviken, Granövassen (Fredövikén), Sältingen och Granömaden.

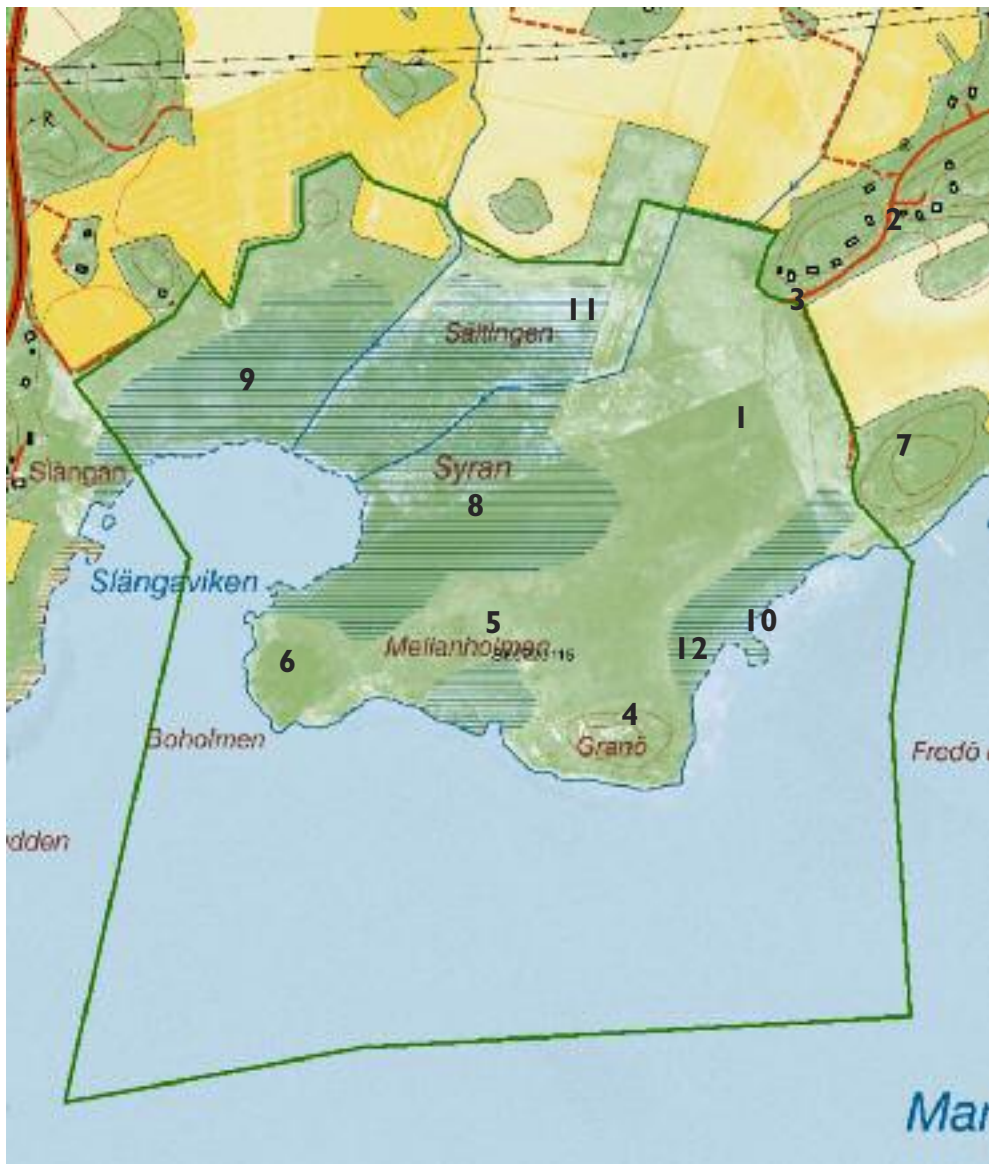
1. Marsäng är beteckningen på hela området samt de delar som ej har något namn i kartan.

Så här ser Marsäng ut när du vandrar in i de betade hagarna.
Foto Jan Gustafsson

2. Mosstorp är området som numera ett stugområde och vilket man passerar innan man kommer till parkeringen.

3. Marsängsparkeringen, härifrån utgår ditt besök i området, under vårarna så kan man ibland stanna kvar här och skåda.

På kartan visas med siffror de olika områdena inom Marsängs Natura 2000 område som presenteras i områdesbeskrivningen.

4. Granö (berget) den högsta punkten i området och där man givetvis då har milsvida sikt åt alla håll. Här är platsen för den huvudsakliga spaningen av de sträckande fåglarna under höstarna som passerar området, vilket är det som lokalen är mest känd för, (fåglarnas E4).

Granö i bakgrunden och hitom den, vadarstranden (Granömaden), i dag bästa platsen för rastande vadare i området.

Foto Jan Gustafsson

5. Mellanholmen en av de mindre träd och busk beklädda höjderna i området.

6. Boholmen den största partiet skog inom området, är kantzon mot Slängaviken och Marsviken.

7. 5:an skogsområdet i öster, norr om Fredövikens, vilket ligger utanför Natura 2000 området.

8. Syran är vassområdet mellan strandängarna och den fuktigaste delen av de betade maderna.

*Syran i bakgrunden och de betade ängarna i förgrunden.
Foto Jan Gustafsson*

9. Slängamaden är de betade maderna som är norr om Slängaviken.

*De betade Slängamaderna.
Foto Jan Gustafsson*

10. Granövassen är vassområdet i norra delen av Fredövikens, från vadarstranden (Granömaden) nedanför Granö och in till båtbyggarna.

11. Sältingen det område man ser framför sig vid Marsängsparkeringen och väster ut (åt höger).

Sältingen är de obetade markerna som man ser direkt nedanför parkeringen och västerut (åt höger).

Foto Jan Gustafsson

12. Granömaden

Området mellan Granö och Granövassen, här finns den bästa vadarstranden numera, här rastar vadarna vid lågvatten. Förr i tiden var det endast änder som var här, och vadarna var rastande på de blöta markerna vid Syran.

Vattenområden

Området har också vattenyta, med havsvikar, där många olika arter rastar.

Vägbeskrivning

Från Nyköping åker man mot Oxelösund. Vid första avfarten (där motorvägen börjar), svänger man höger mot Näveklarn. Åk denna väg knappt 4 km och sväng sedan vid vägmärket Oxelösund. Åk sedan ca 1.5 km till gul skylt mot Fredön åt höger. Efter ca 1.5 km på denna väg passerar man under en kraftledning, och strax därefter går det in en väg mot höger med återvändsgata (Mosstorpsvägen). Parkera vid vägens slut på parkeringen, du är då framme vid ängarna. Ta dig sedan ut mot de olika bergskullarna som finns insprängda innanför kohagen och skåda från dessa.

*Ljungpipare på Granö, med utsikt över ängarna mot nordost.
Foto Jonny Werdin*

Artredovisning inom de olika delområdena av strandängar

(se karta för var respektive område är)

Arterna presenteras sist i sammanställningen med artkarta och där reviret är utmärkt med **0**.

Gravand

I Slängaviken och vid Granömaden har revir noterats, men ingen häckning har lyckats. **Två revir**.

Strandskata

På kanten av Granömaden och mot Granö har **ett revir** varit, ingen lyckad häckning konstaterad.

Mindre strandpipare

Två revir på Granömaden, och ett av dessa par fick ut två ungar som blev flygga.

Mindre strandpipare, adult fågel.

Foto Jonny Werdin

Större strandpipare

Två revir på Granömaden, ingen lyckad häckning.

Tofsvipa

Inom området **fem revir**. Tre på Slängamaden och ett i södra kanten av Syran. Det sista reviret vid gräsyterna nära Granömaden. Enbart lyckade häckningar vid Slängamaden.

Enkelbeckasin

Tre revir i området, sannolikt har något par missats då inventeringsstarten började i maj.

Rödbena

Fem revir i området. Fyra av dem på Slängamaden och det sista vid Syran södra del och mot det sankapartiet söder om Mellanholmen. Några lyckade häckningar vid Slängamaden.

Rödbena.

Foto Thomas Larsson

Drillsnäppa (NT)

Ett revir vid västra delen av Granö, kan finnas något mer par vid Boholmen.

Sånglärka (NT)

Fyra revir inom området. Tre av dessa på de högre partierna i centrala delen av de stora betesyterna norr om Granömaden. Det fjärde reviret vid norra delen av Sältingen.

Ängspioplärka

13 revir inom hela området, mest vid Slängamaden med sex revir. Sedan revir vid Sältingen med tre och vid ingången till beteshagen och fram till de små bergskullarna med fyra revir.

Gulärta

Fyra revir inom området. Beteshagen innanför ingången hade två revir och ett vardera på Sältingen och Slängamaden.

Sädesärta

Tre revir fördelade på Slängamaden, fuktpartiet söder om Mellanholmen och vid Granömaden.

Sädesärta.

Foto Jonny Werdin

Buskskvätta

Nio revir, eftersom området hyser en hel del obetade mark så finns det stora utrymmen för en stor population av arten. Nästan alla av reviren i anslutning eller i de obetade markerna. I området finns också många staketstolpar från de gamla tidernas olika beteshagar, vilka numera är bra sittplatser för arten.

Stenskvätta

Ett revir inne på det betade området vid den första bergskullen. Häckningen misslyckad.

Gräshoppsångare (NT)

Ett revir vid Sältingen, där vassen möter obetad ängsmark.

Ärtsångare

Två revir, eftersom de betade områden även innehåller lite enbuskar så fanns det möjlighet för andra fåglar än bara strandängens fåglar att häcka.

Törnsångare

Ett revir i anslutning till Marsängsparkeringen.

Hämpling (VU)

Tre revir, eftersom de betade områden även innehåller lite enbuskar så fanns det möjlighet för andra fåglar än bara strandängens fåglar att häcka.

Rosenfink (VU)

Ett revir i anslutning till Marsängsparkeringen.

Jämförelse med en revirkartering 1995 inom området

Under år 1995 gjorde Fågelföreningen Tärnan en revirkartering i området i avseende på alla fågelarter i alla områden, även skogspartierna. I denna jämförelse så tar vi bara med arter som har revir på strandängarna och i dess buskar.

1995 så noterades 14 arter på dessa strandängar, och under år 2010 så noterades 19 arter. Under år 2010 så var starten av inventering i maj så någon art/antal revir kan ha missats på grund av sen inventeringsstart.

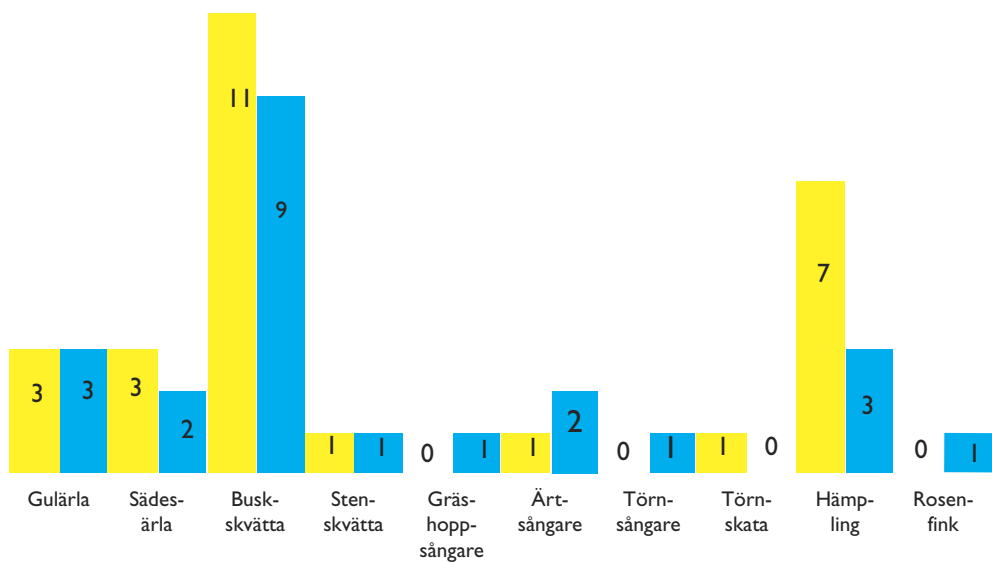
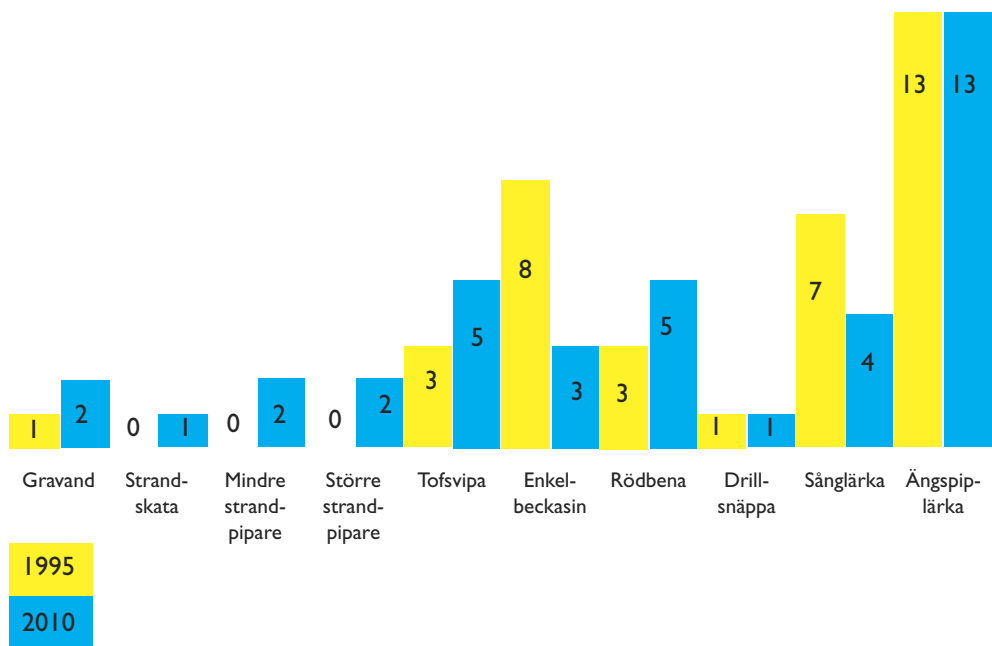
Några av de arter som tillkommit i årets inventering är några vadararter, strandskata, mindre strandpipare och större strandpipare. Alla dessa på Granömaden, området gynnas av vattenstånd och säkerligen landhöjning. Försvunnit från ängarna eller dess buskmarkskanter är törnskata.

Ängsplärka och buskskvätta håller fortfarande ställningarna som några av områdets karaktärsarter, med likvärdiga antal revir mellan de båda inventeringsåren.

Enkelbeckasin, sånglärka och hämpling har minskat sitt bestånd med runt 50%. Medans gulärkan håller samma nivå.

Tofsvipa och rödbena har ökat något, för dessa får nog ett bättre bete på Slängamaden vara den största orsaken.

Stapeldiagrammet på nästa sida visar fördelningen av antalet revir under de båda inventeringsåren 1995 och 2010 av respektive art.

Övriga observerade arter inom Natura 2000 området under inventeringstiden

Totalt har 46 arter noterats med syftet till Artportalen Svalan. Totalt har genom åren 227 arter noterats inom reservatet, därutöver ytterligare 11 raser, ospontana eller hybrider.

Några arter presenteras här nedan.

Spetsbergsgås ett ex rastade med andra gäss i slutet av mars.

Rödhuvas dykand en hona rastade några dagar i månadsskiftet april-maj vid Granövassen. **Ny art för området.**

Havsörn (NT) använder området som födosök under hela året.

Brun kärrhök ingen häckning i år i vassen, men individer använder området som födosökslokal.

Blå kärrhök (NT) en adult hane passerade under en tidig vårdag.

En blå kärrhöks hane, adult.

Foto Thomas Larsson

Tornfalk två par födosöker i området under säsongen, båda häckar strax utanför Natura 2000 området.

Lärkfalk ett par födosöker i området, häckning i närheten.

Vattenrall noterad vid ett par tillfällen utanför inventeringstiden, häckar sannolikt med några/flera par i vassarna.

Ljungpipare rastar med enstaka ex under perioden.

Kustpipare rastar med enstaka ex under perioden.

Spovsnäppa rastar med enstaka ex under perioden.

Småspov noterad vid några tillfällen.

Storspov (VU) noterad vid några tillfällen.

Smalnäbbad simsnäppa ett ex rastade under en dag i början av juni.

Skräntärna (VU) rastar på Granömaden med enstaka ex och födosöker i vikarna.

Hornuggla en häckning strax utanför området, ungar som tigger i stugområdet.

Svart rödstjärt ett ex sågs utmed stranden vid Granö under början av maj.

Skäggmes hörs från framförallt vassområdet Syran.

Råka ett ex rastade en marsdag.

Snösparv under mars och början av april några rastande eller översträckande ex.

Under höstdagar i slutet av augusti till början av oktober rastar blåhaken i vassarna vid Marsång, och ofta har man då chansen att se den på ett vasstrå.

Foto Thomas Larsson

Förslag till naturvårdsåtgärder och publika åtgärder

Nedan kommer några förslag till åtgärder inom och i utkanterna av det inventerade området. Dessa synpunkter är endast från inventeraren.

Skyltar vid ett par platser att det är Natura 2000 område och info om området.

Varför? För att göra det tydligare för besökare att området har höga kvaliteter så vore en skylt vid parkering innan ängarna och vid Slängamaden att föredra.

Ta bort all gammal taggtråd.

Varför? Området som ej betas längre har tidigare varit ett antal fållor för bete, här finns det mycket med gammal taggtråd som borde tas bort. Däremot sparas alla gamla staketstolpar som sittplatser för tättingar och rovfåglar som födosöker i gräsmarkerna.

Ta bort utväxande buskar och träd i de obetade områdena och i vassen.

Varför? För att områdets olika karaktärer skall fortbestå och inte påverkas av andra element.

*Björkar i vassen tas bort.
Foto Jan Gustafsson*

Skapa en våtmark vid den fuktiga partiet på de betade ängarna vid Syran och ta bort vass.

Varför? I området vid Syran så var det områdets bästa vadarlokal på 1960-talet, numera bara en tuvig och periodvis fuktig bit. Om man hyvlar bort markskiktet så kan man här skapa en mer permanent fuktigt område som skulle gynna områdets häckande och rastande fåglar. Naturliga obsplatser för fågelskådare finns också i anslutning till våtmarken. Se kartsnitt för placering. Vassen mellan Syran (den nya våtmarken) och Slängviken tas bort för att skapa en ny vadarstrand mellan dessa två ytor.

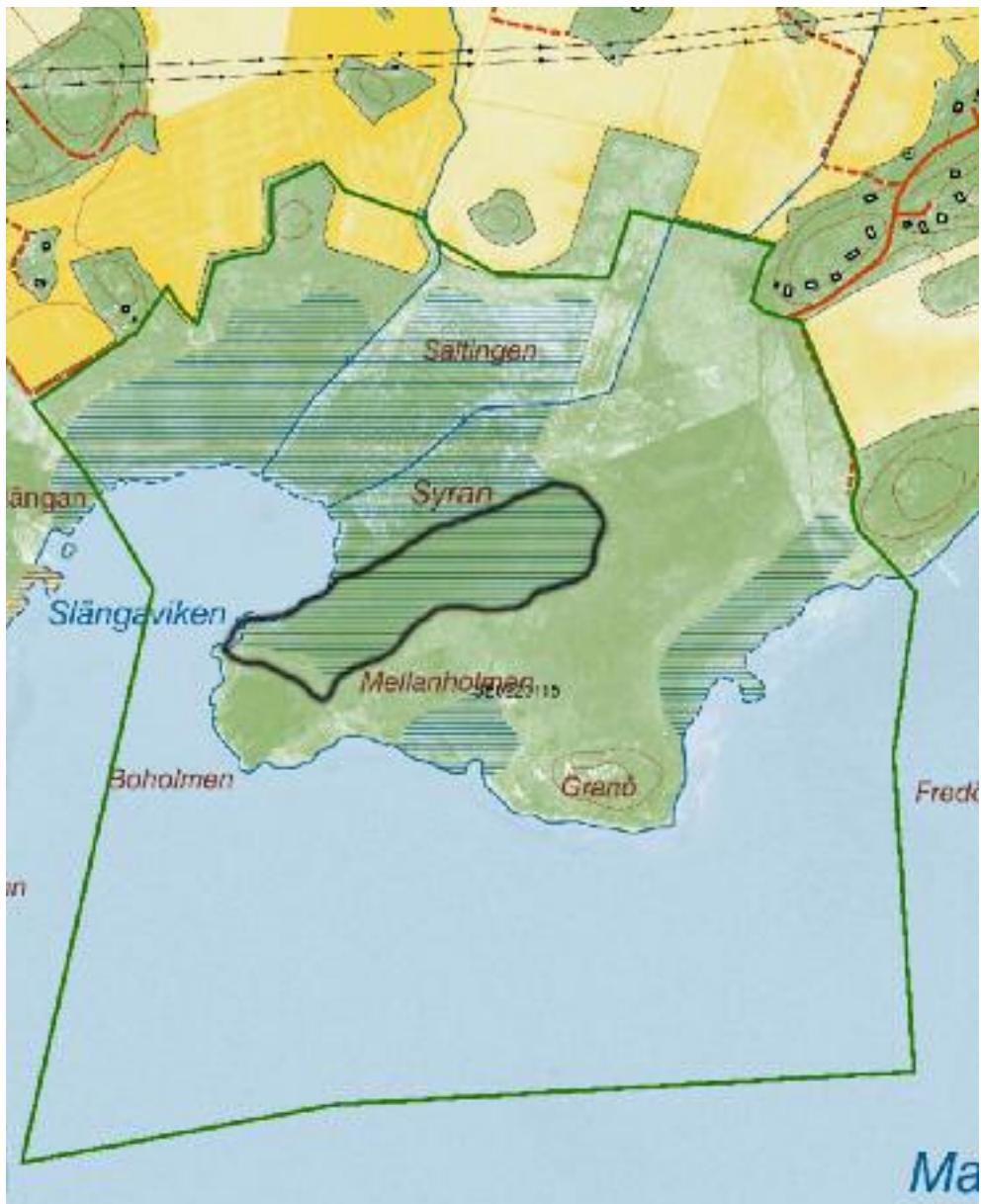

Den brunfärgade ytan är det fuktiga före detta bästa vadarlokalen i området, här skulle man kunna skapa en mer permanent vadarlokal.

Foto Jan Gustafsson

Vindskydd på Granö.

Varför? För att besökande skall kunna tillgodogöra sig bättre observationsförhållanden så skulle ett korsvindskydd placeras på toppen av Granö. Här är ju den plats som man har den bästa utsikten åt alla håll från och som är den plats dit de flesta söker sig till för sträckskådningen under hösten.

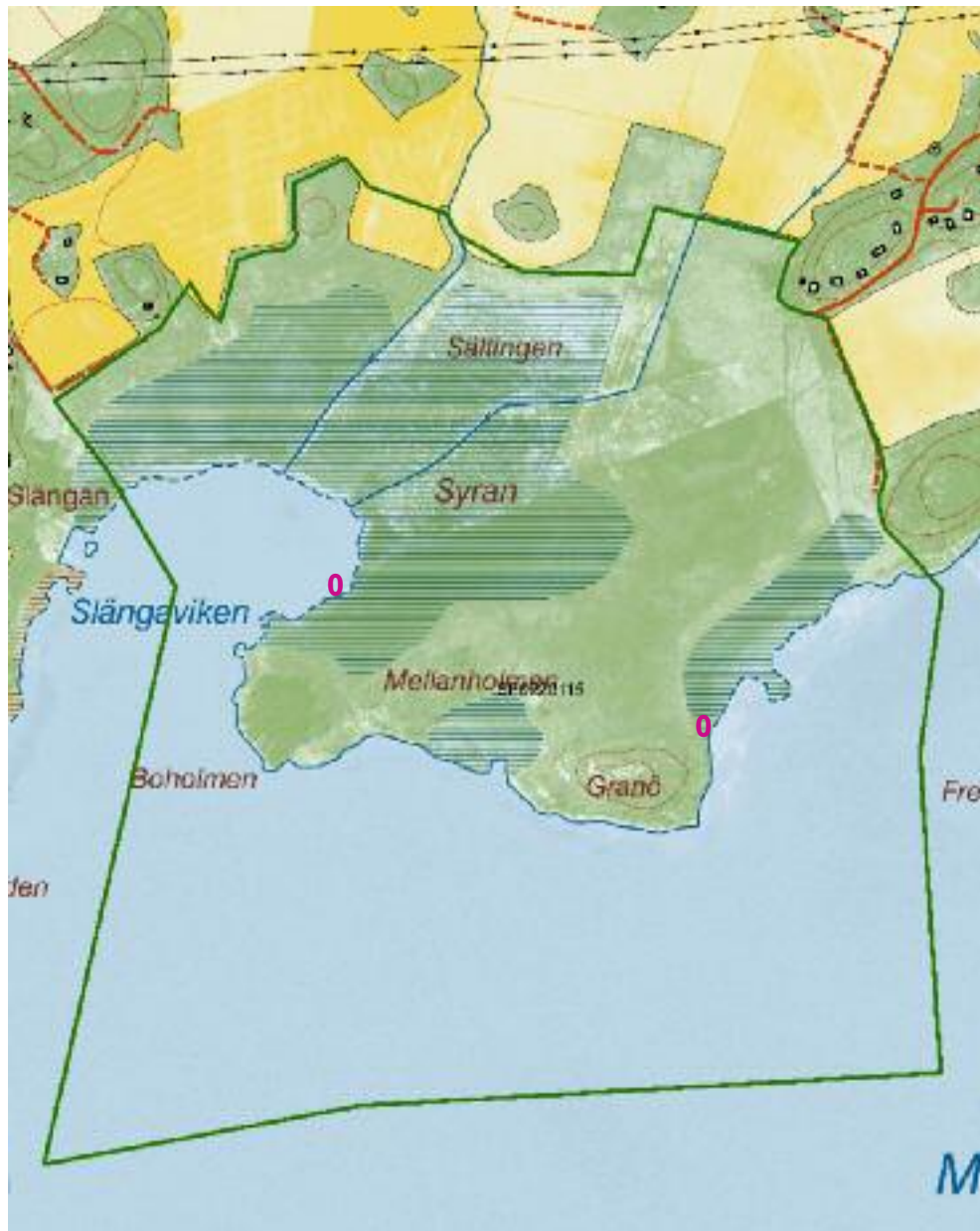

Den svartinringade ytan är den tänkta våtmarksytan inom området, och det var den plats som var den bästa vadarlokalen under 1960-talet.

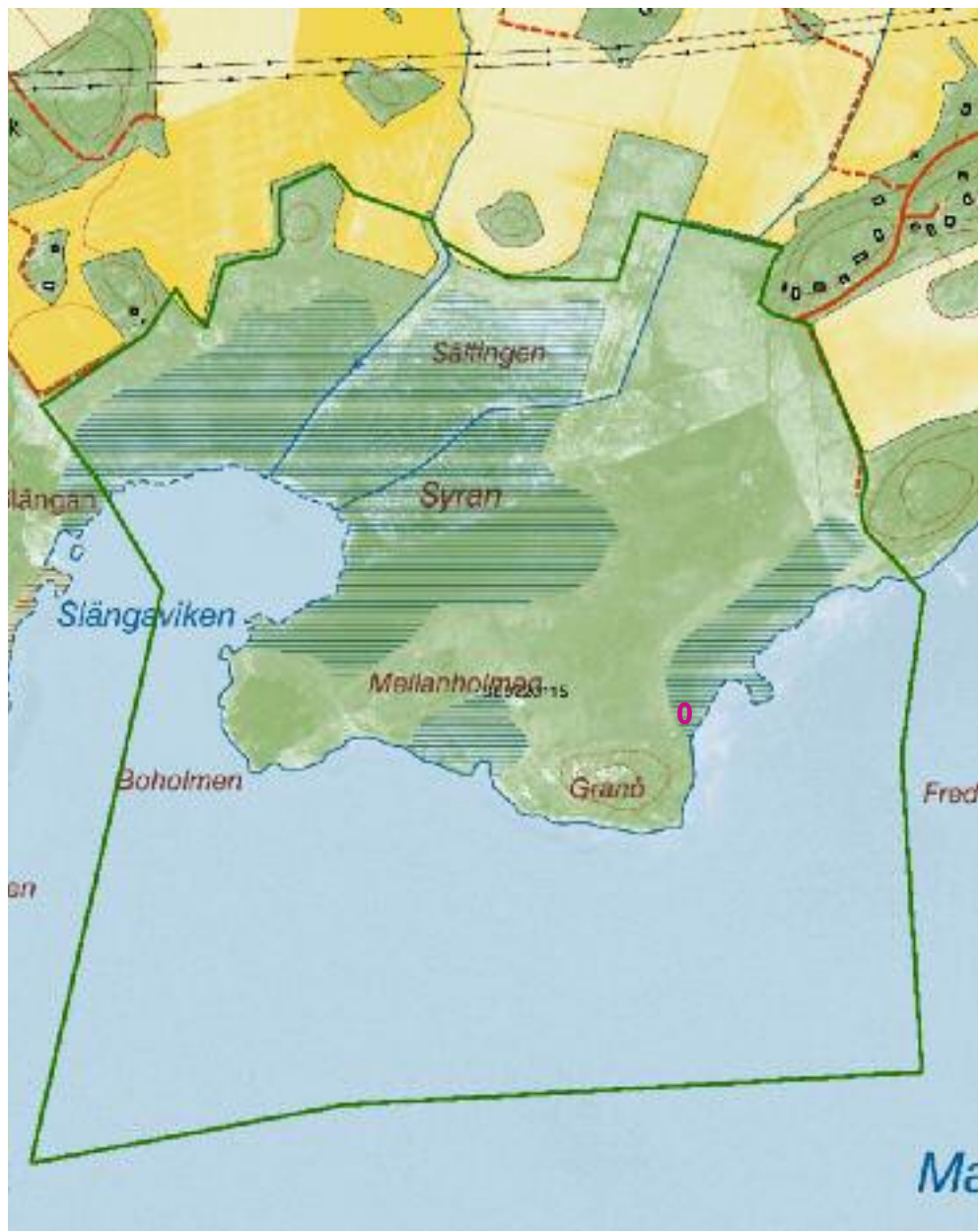
Bilaga I

På följande sidor presenteras artkartor för de arter som har säkerställt revir inom inventeringsområdet. Revirets placering är utmärkt med 0.

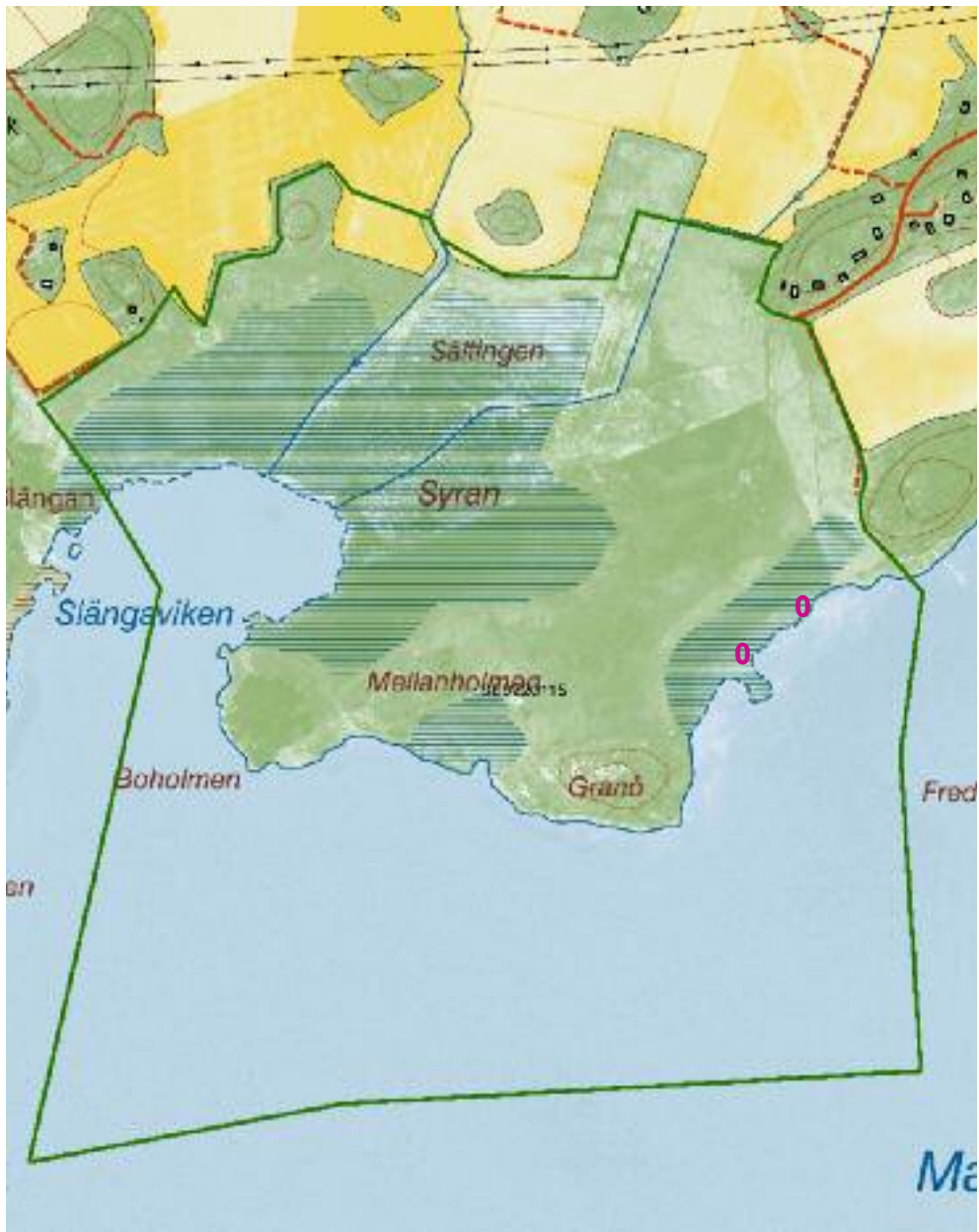
Gravand, två revir.

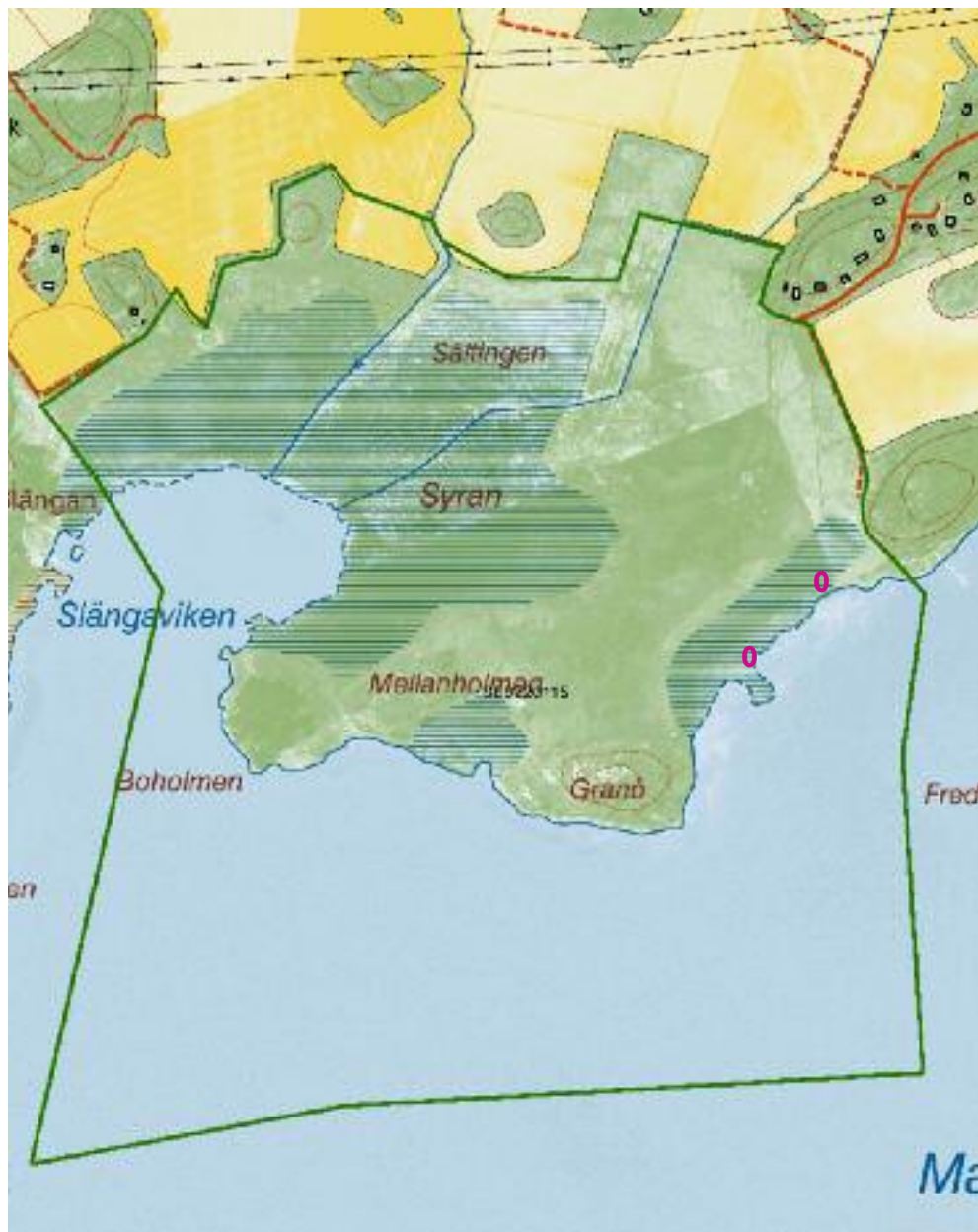
Strandskata, ett revir.

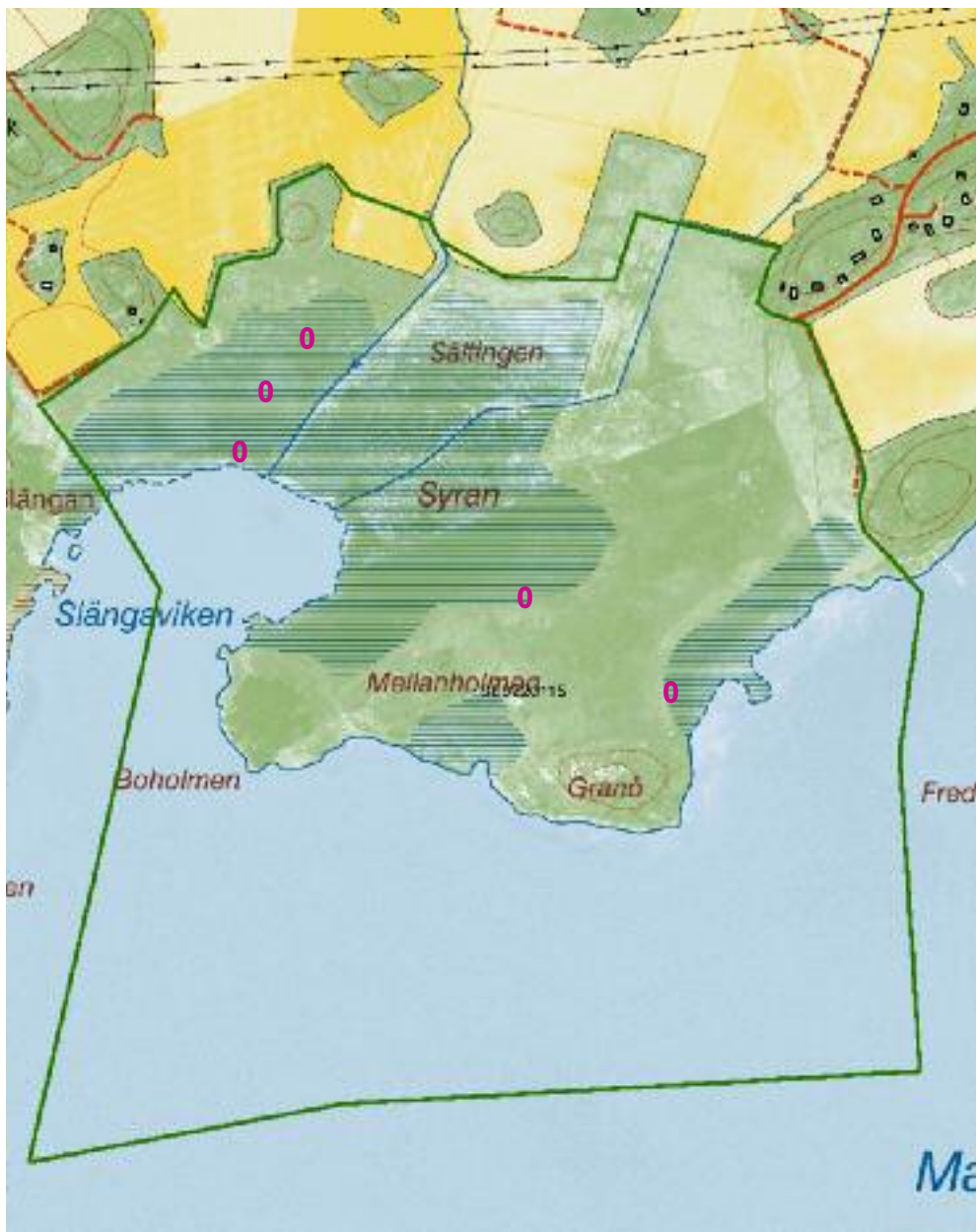
Mindre strandpipare, två revir.

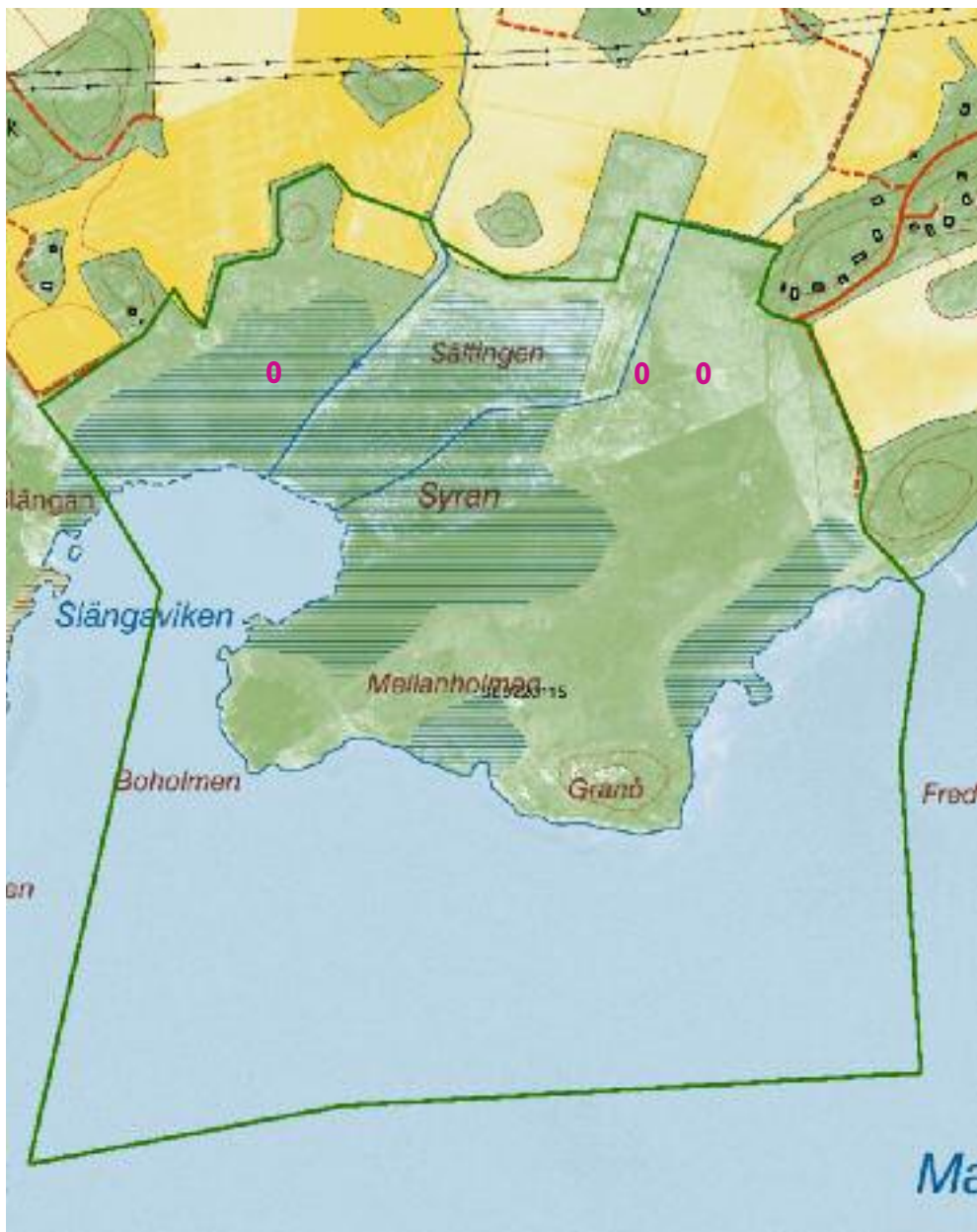
Större strandpipare, två revir.

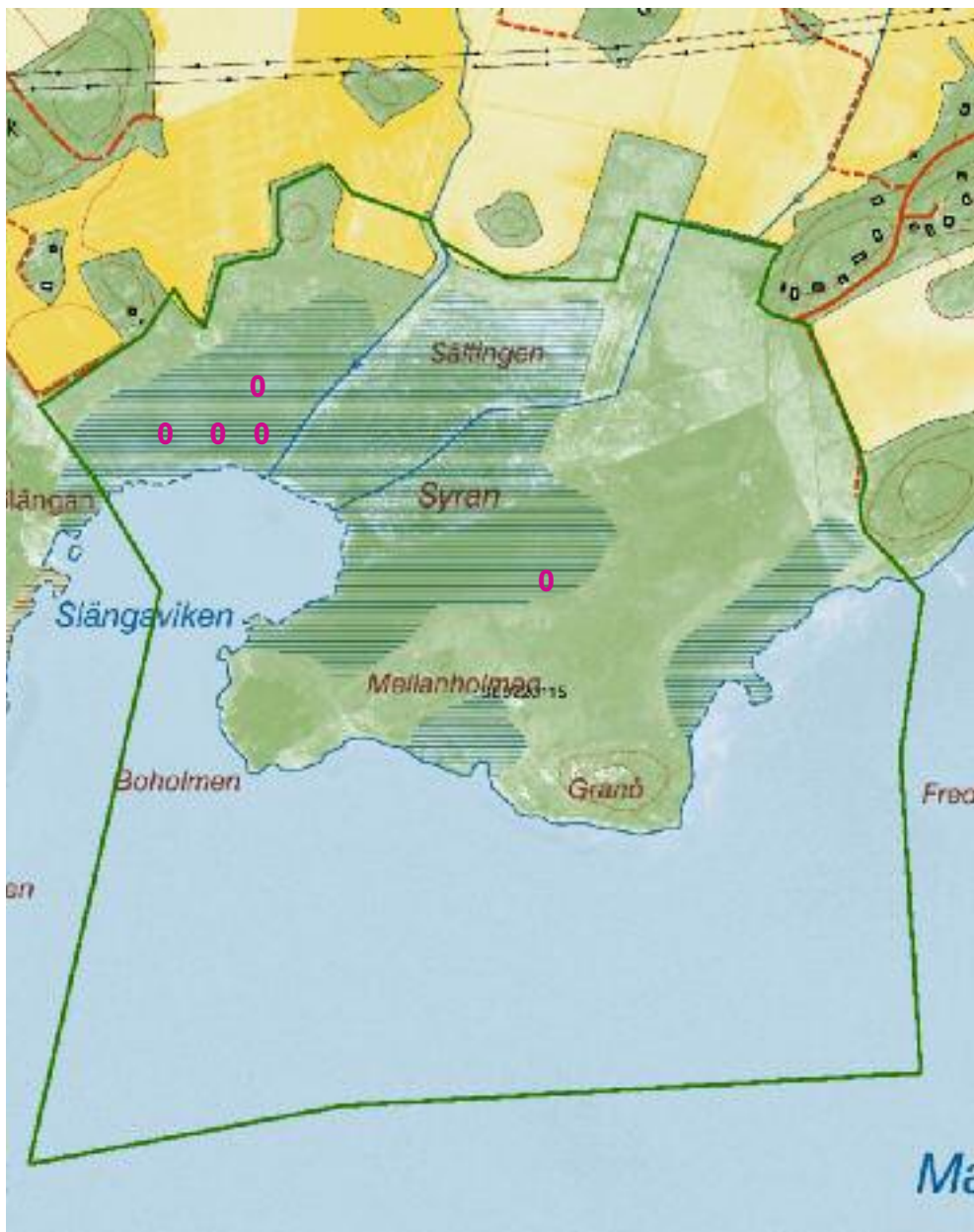
Tofsvipa, fem revir.

Enkelbeckasin, tre revir.

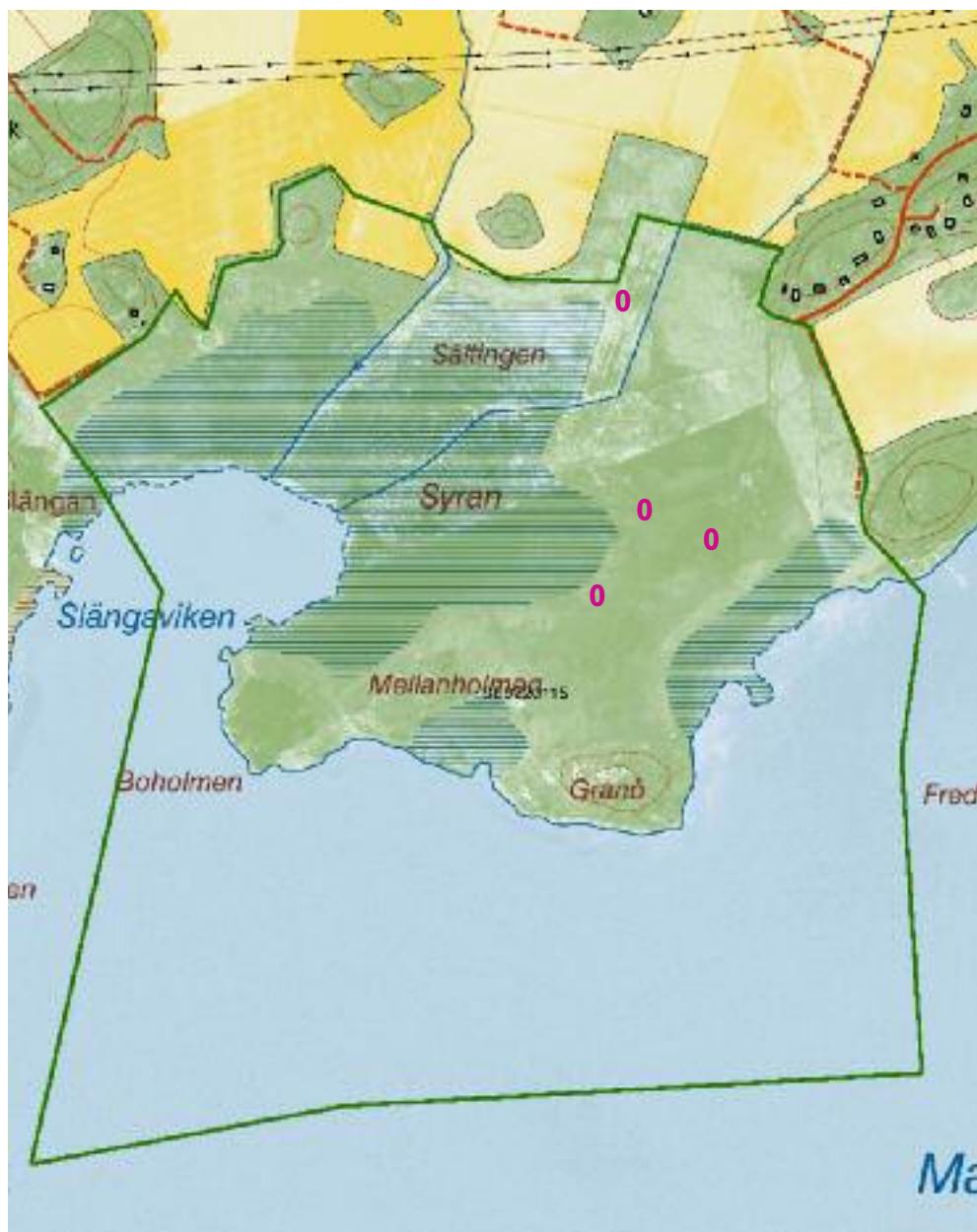
Rödbena, fem revir.

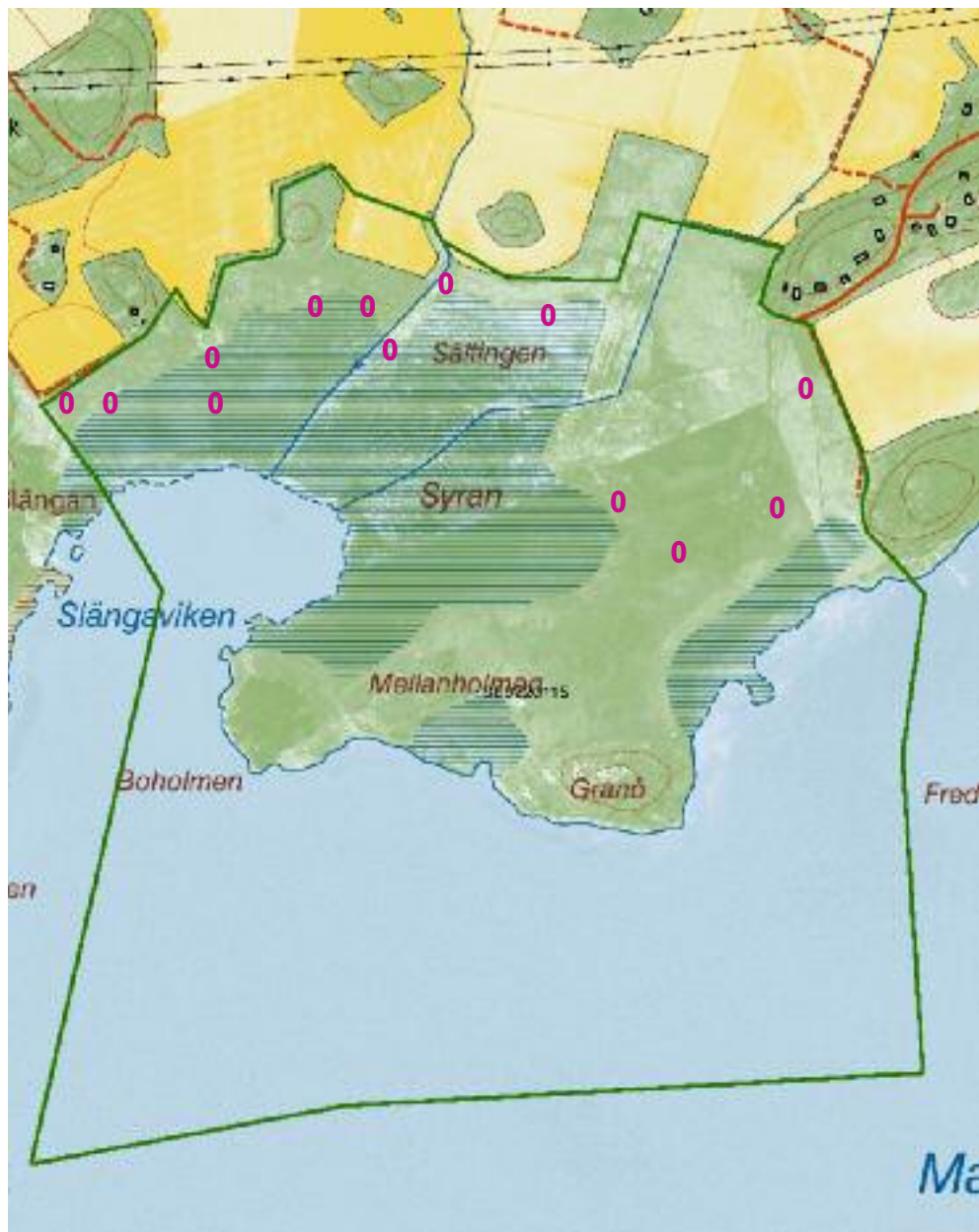
Drillsnäppa (NT), ett revir.

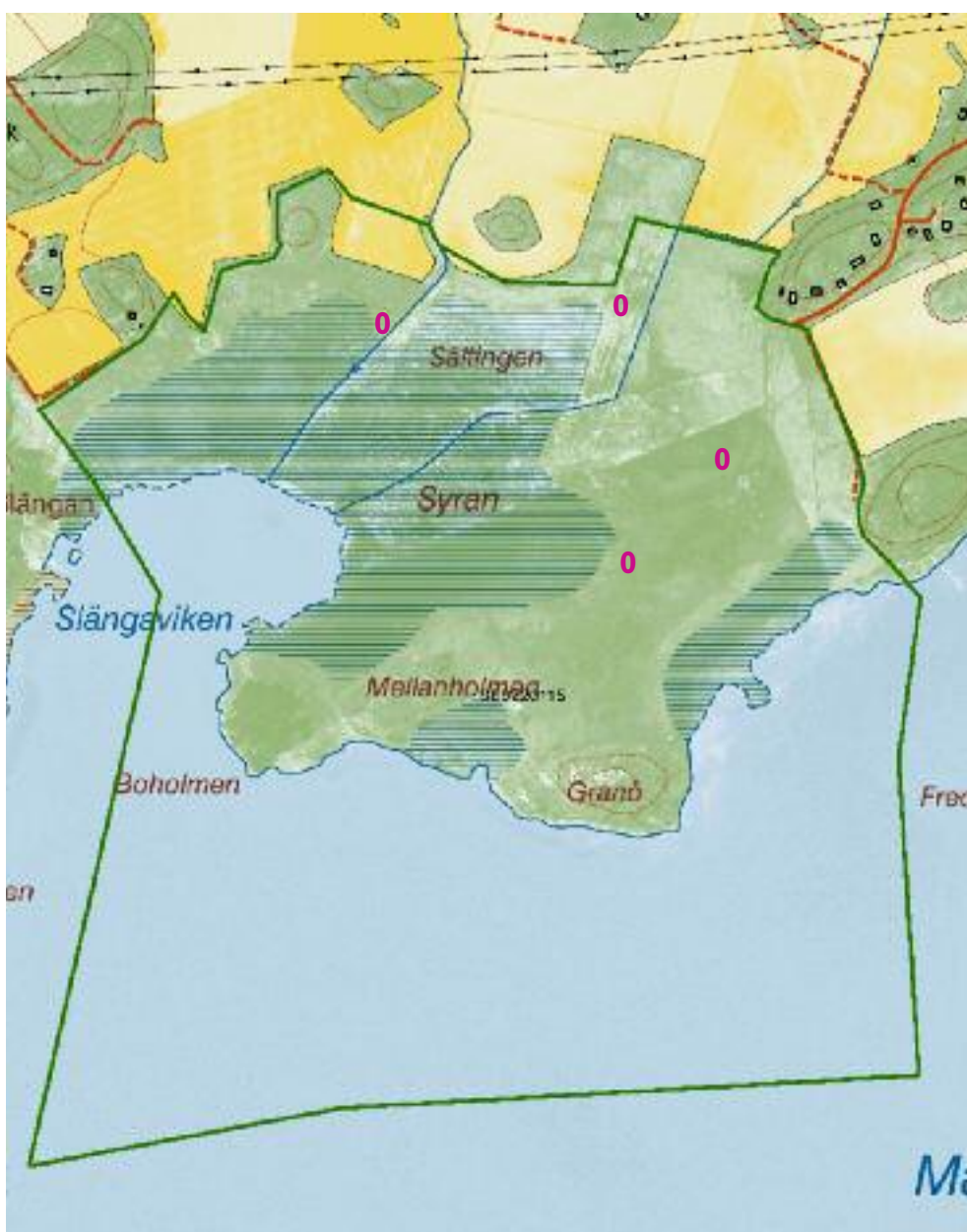
Sånglärka (NT), fyra revir.

Ängspiärlärka, 13 revir.

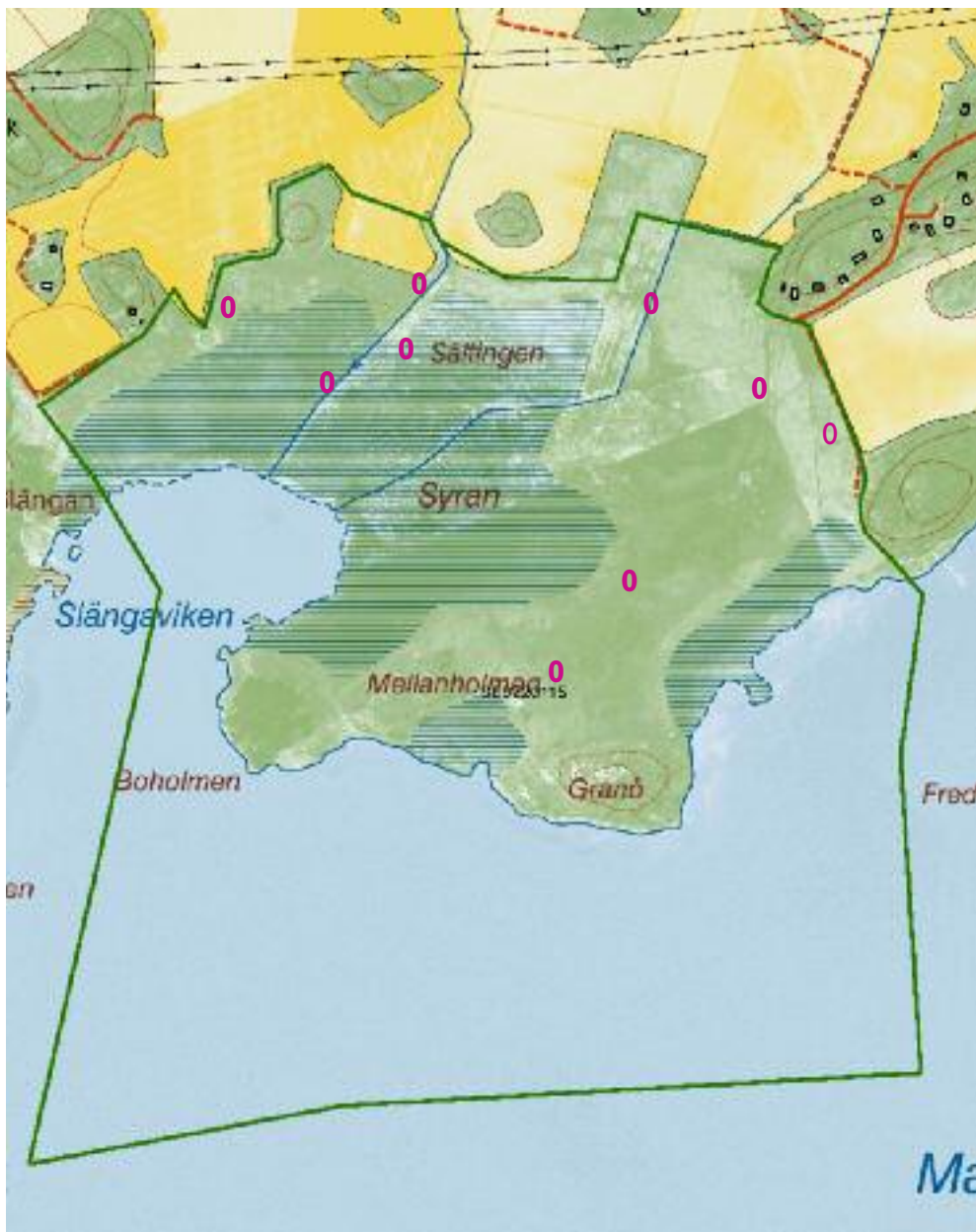
Gulärla, fyra revir.

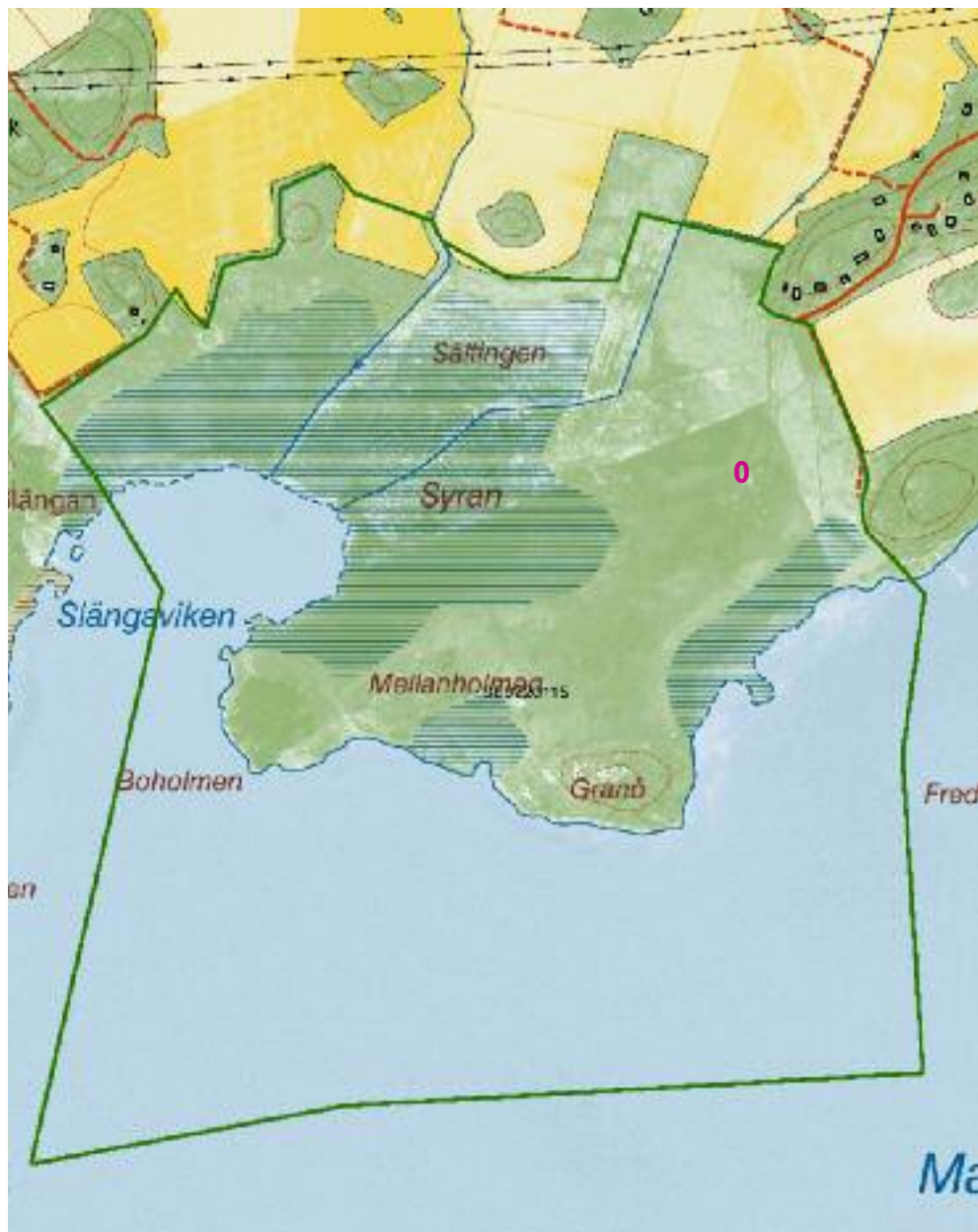
Sädesärla, tre revir.

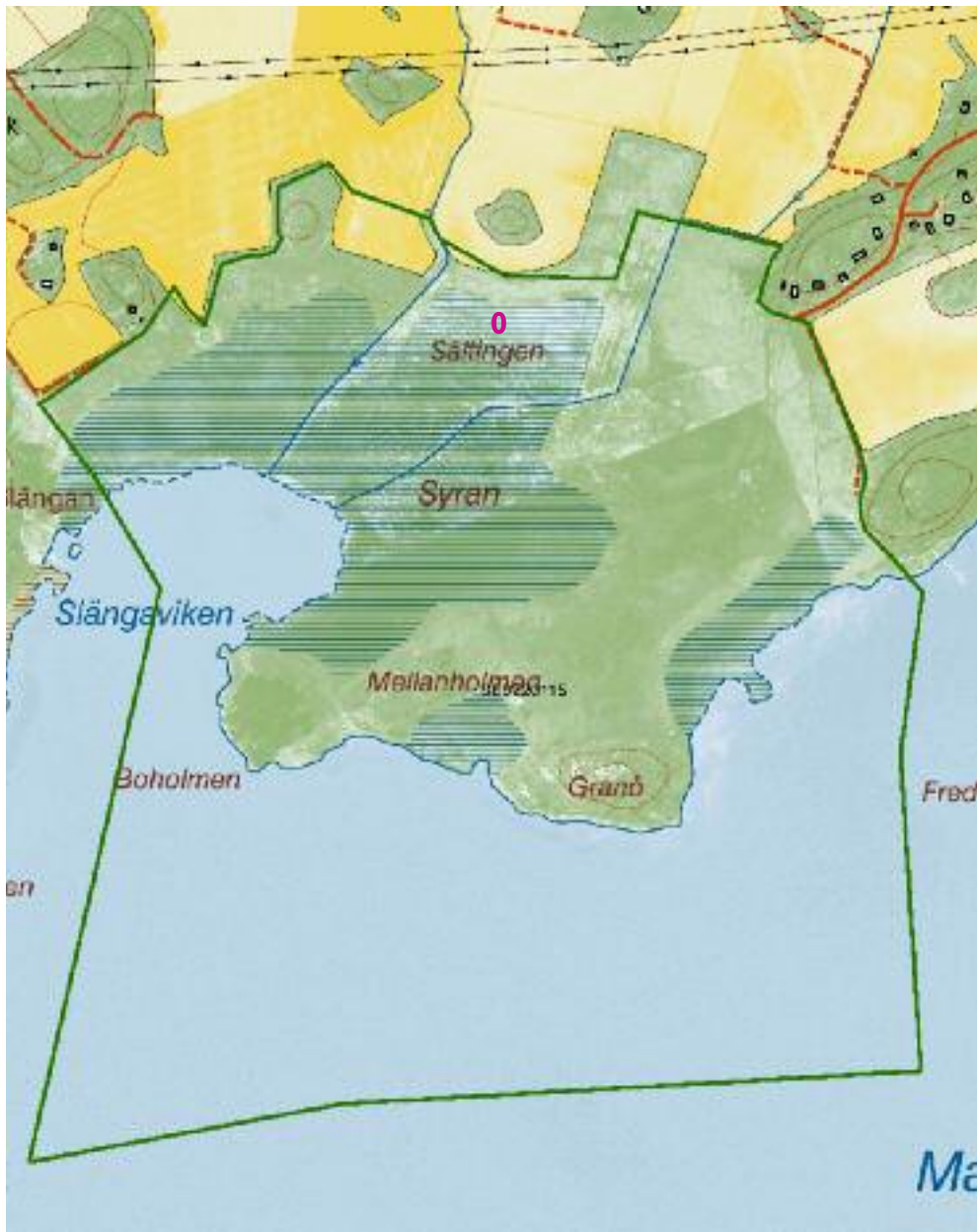
Buskskvätta, nio revir.

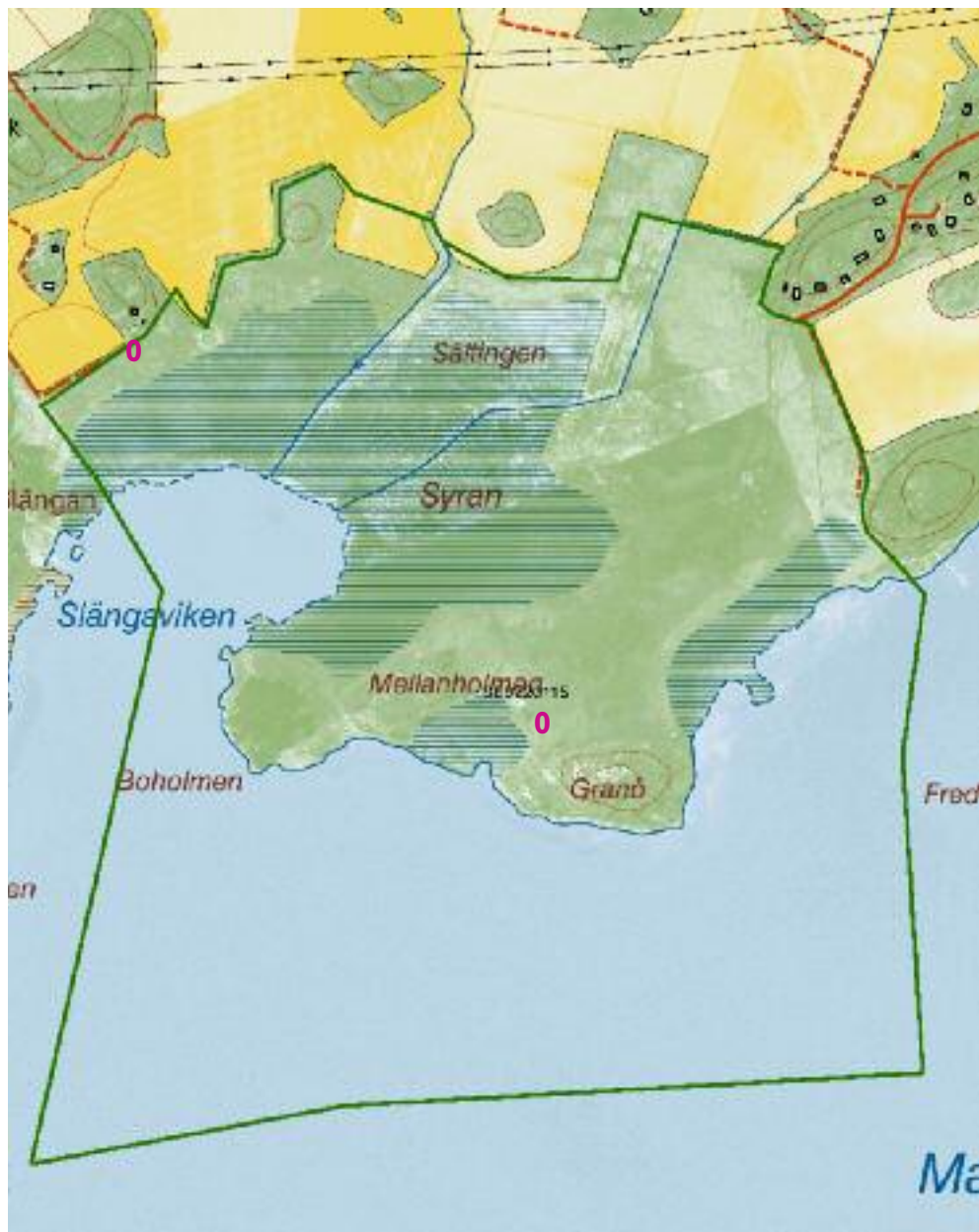
Stenskvätta, ett revir.

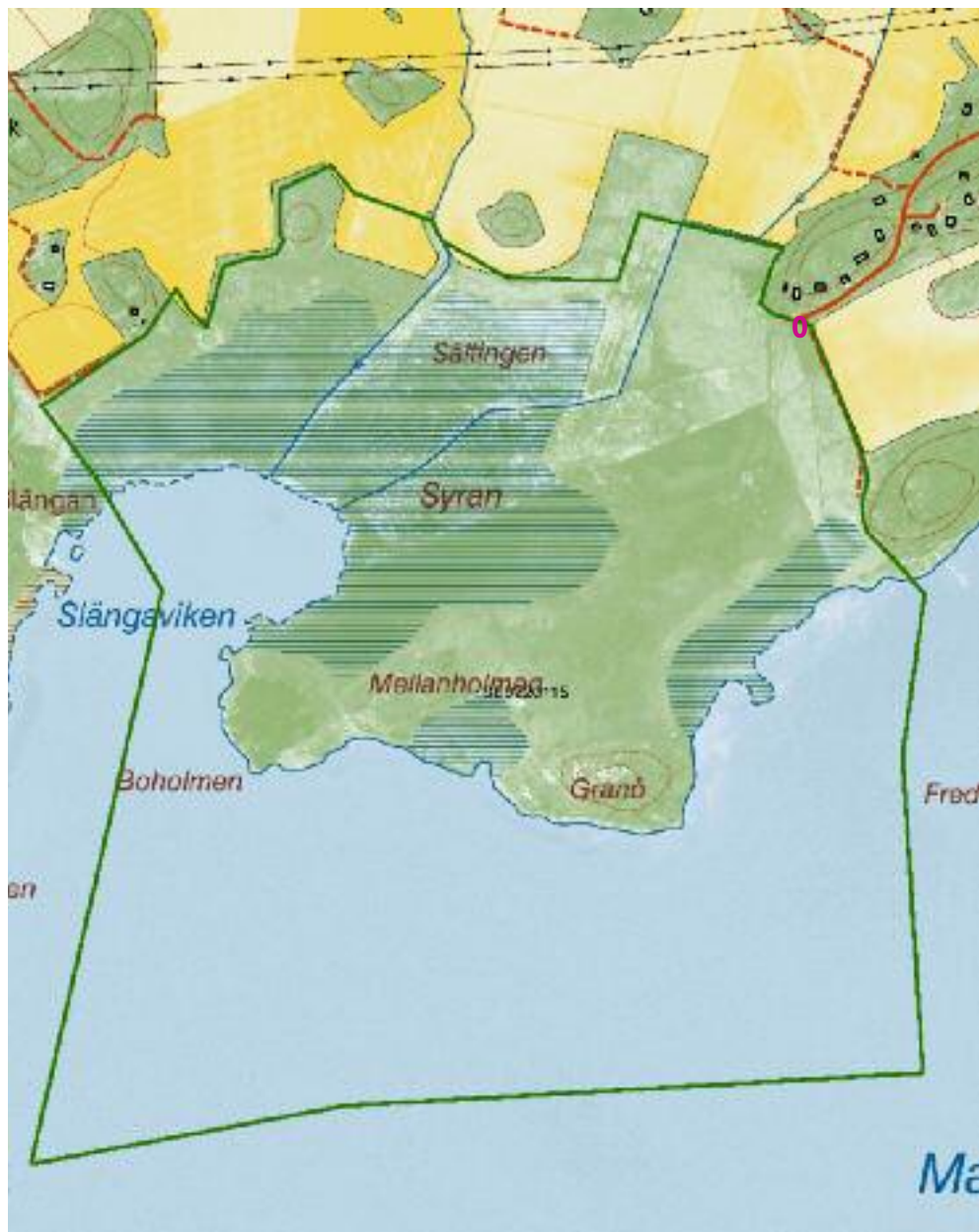
Gräshoppsångare (NT), ett revir.

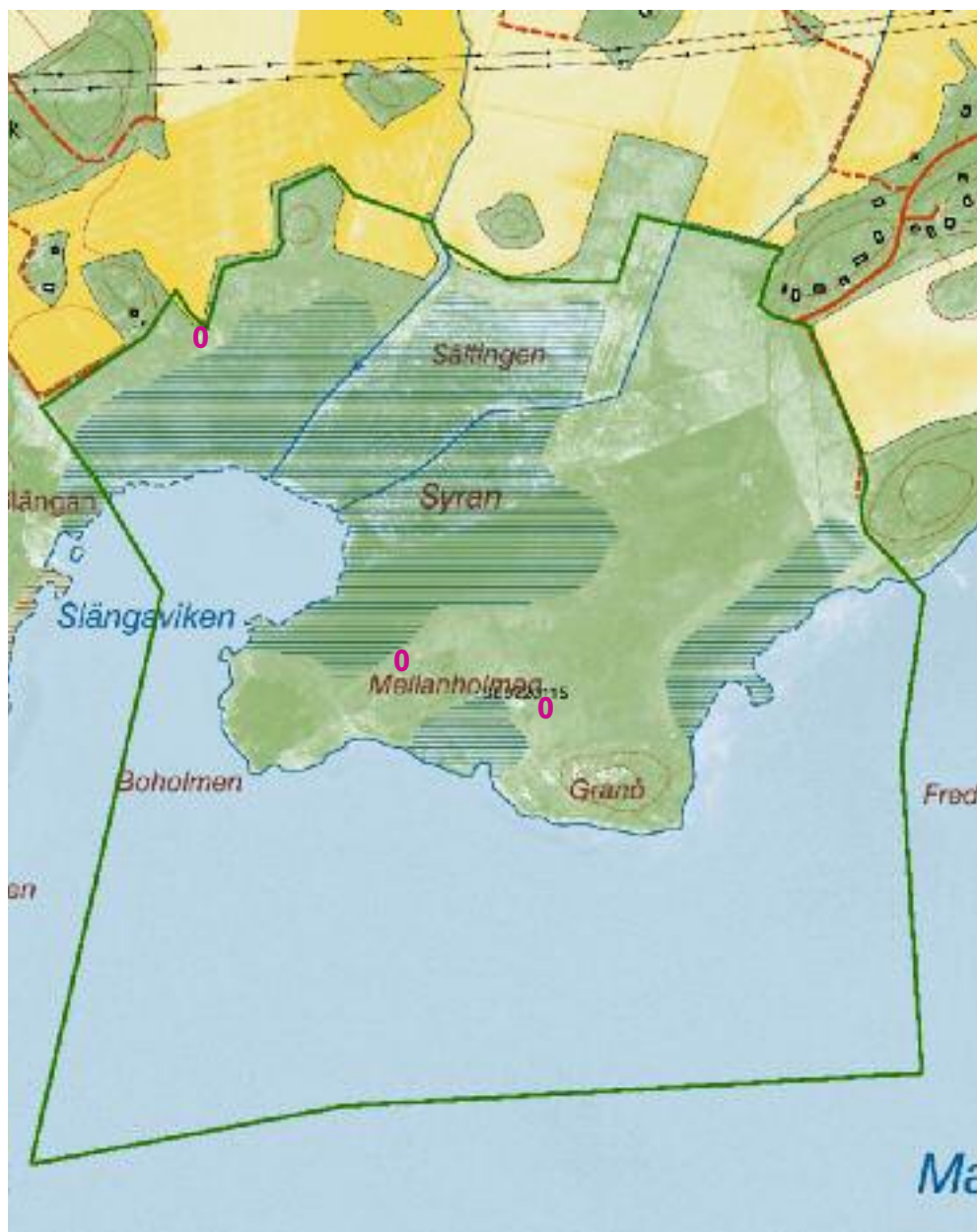
Ärtsångare, två revir.

Törnsångare, ett revir.

Hämpling (VU), tre revir.

Rosenfink (VU), ett revir.

Tack

Ett stort tack till Thomas Larsson och Jonny Werdin för bidraget med bilder till denna sammanställning.

En vanlig syn under höstens rovfågelssträck vid Marsäng är en nära passerande ormvråk mot en klarblå himmel.

Foto Thomas Larsson

Inventering och sammanställning utförd av Jan Gustafsson under 2010.